

S O K F É L E

5. Szám. Béts. Januárius 15-dikén. 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

Januárius.

11. Jan. — 1790. Német Alföld felkel „Belgiumi egyesült tartományok“ neve alatt Austria ellen. — 1830. Vilmos Hollandiai Király ellen kezdődik a' Belgiumi felzendülés.

12. Jan. — 1745 született Pestalozzi. — 1790. La Fayette megakadályoztatja a' Gárdák felzendülését az elyséi téreken. (Champs elyseés.)

13. Jan. — 1683. Tököly Kassára öszve hívatta a' szomszéd Vármegyék nemeseit, 's meg akarja nekik mutatni, hogy Magyar Ország tsak a' Török segedelmével boldogúlhat.

14. Jan. — 1688. Munkáts Leopold hatalmába kerül, — Rákóczy Ferentz annyával Zriny Helenával el fogattatik. — 1797. Liptay, Köblös 's Ótskay Generálok Alvintzy alatt Rivolinál már már győzedelmeskednek, midön dél tájban megfordúl a' szerentse, 's estve meggyőzöttetve vissza vonólnak. — 1811. A' felkeltek, kik Mexiko szabadságáért hartzoltak, az Urapetirói hegyeken 's a' Caldroni hidnál megverettetnek.

Szóllás, Nyelvünk ügyében.

A' külömbféle vélekedésekből születik egy józan tzéleránynak az idő, 's emberi kényhez szabott tökéletes elérése; minden szép Találmánynak, mellyek már az emberi élet külömbféle szükségeire használtatnak, nem egyetlen egy emberi lét, vagy ész adta mindenre kiterjedő használtatásait, lassanként kezdett mindenik először nevelkedni, 's több ész, 's tsinosító gondolatok által nyerte meg végre azon tökéletesedést, mellyben köztünk használva virágzik. De még ezen állapotban sem bizonyos illy formában való megmaradása. Születnek olly férfiak, kiknek tsinosítani, 's

Toldalék a' M. Kurírhoz.

tökéletesíteni óhajtó villám eszek meg fogja másítani, és használhatóbbá tenni az előttünk, vagy általunk fényre hozott találmányt; de azért ezek sem vélhetik, hogy egész léssen a' tökéletesedés a' mellyre jutandnak. Ezer, 's véghetetlen változásokon megy ezen mulandóságban minden által, minden élőnek tulajdon kényjére szoritva, 's így soha semmi sem fogja meg hatni az örökké egy karban való meg állapotást.

Magunk, tulajdon véleményünkben sem lévén állandók, bár hányszoros legyen is az; mindenkor találunk önnön magunk benne hijányosságot, mellyhez még véghetetlen kipótolás kívántatnék. Hogy lehetne tehát valamennyi ember előtt állandó egynek gondolatja? 'S miként kötelezhetnénk le magunkat annak soha meg nem másítására? Mi ugyan úgy véljük, hogy a' mi állításaink igazak, és kellemeztetők. Úgy van Tulajdon érzésünk úgy kívánja. De találkozik olyan, kinek érzése egészen ellenkezőt óhajt. — Ezeket jól tudván, mint hogy nem lehet semmit egyes akaratunk szerint erőszakkal fordítani; tehát tsak minden rész tulajdon véleményeit szülje 's terjeszsze az egésznek elejbe, mellyet ez kiválogatván a' használhatóbbakat, és jobbakat közönségessé fogja tenni. Így születik majd időnk, 's kényünk szerént is egy kellemeztető újTörténet, mellyet jövendőink ismét tulajdon kényeikhez fognak simítani.

Hogy édes anya nyelvünk néhány évek lefolyta alatt igen sokat gyarapodott, és tsinosodott, senki sem tagadhatja, és ezt egyedül szorgalmatos Szerzőinknek köszönhetjük, kik először is a' szív érzeménnyeit érdeklő szavakat, és gondolatokat iparkodtak nyájasan ki fejezni, 's ajakunkra édesíteni, 's ez után feltalálván a' Vitézi Szívnek bátrabb, és élesebb kifejezéseit, annak forrásaiból merítették a' kellemetes férjfiúi hangot, 's így mindent tárgyazó szavaink kívánt elegendő

dőségben találtnak, vágyunk 's akaratunk értelmes kiöntésére, 's nints más hátra, mint a' Tudományokat is egész erővel érinteni, és így kintsünké vált édes anya nyelvünket kellemetessé, és kívánatossá tenni.

Minden Nemzetnek van valamelly különös vonzódása tulajdon nyelvéhez, 's egy édesebb ösztön, 's elragadtatás vezérli annak kedvesebb hangjához. Fejezze ki bár más nyelven öseink ditső tetteit a' nyelvtudós; tsekélynek tetszik előttem. Magyar szavam lángrítja keblemet, mivel ezekkel párosult a' ditső tett. — Minden Nemzet tulajdon nyelvét kívánja tsínosítani, és arra vágy, hogy tsak az övé ragyogjon a' többi fellett. Minden nemzet anya nyelvén köteles legtudósbb lenni, 's legfőbb indúlatjait is ezen iparkodik kifejezni, mivel ezen ötet a' természeti hasonlatosság is mint egy előre segíti. Gyáva, kit a' szomszédja feje tesz tudós-sá, ő az igaz tudóssal egy nyomba soha sem fog érni, mert midőn az még feljebb emelkedik, lerogyik ő, mert gyenge az ön-alap, mellyre az idegen nehézség építettett.

Valjon édes Nemzetem! mi így tselekszünk e'?
Nem. — Kellemetesebb előttünk az idegen, bár gyengébb légyen is a' hazainál, tsudának, 's az emberi észet feljül muló találmánynak tartjuk ha valami idegen; tudósnak azt, ki deákül, olaszúl, 's frantziául beszél, 's azt tartjuk, hogy ezer nemzetek könyvei nélkül örök homályban lészen borítva szunnyadó felvilágosodásunk. Sajnálám, ha midőn előttünk is a' Természet édes alakja olly tágra ki nyílt, 's velünk is olly édesen kostoltatja létét, ha midőn éltünk mezein olly temérdek mindenséget, mint mások, mi is szemlélhetünk; mégis mindég idegen fejekre szorulva észet, pallérozást, és hajlékonyságot kellene költsönöznünk. — Édes honnunkban egész világot képzelhetni, sehol olly

sok különbféle nemzet, olly sok nyelv, 's ezeknek tudóssa nintsen, mint Magyar hazánkban. Szerezzük meg ezeknek szorgalmatosságok által az idegen tudományokat mindenkor, 's egy szívvvel, 's egy lélekkel törekedjünk elérni az óhajtott tzeleányt, 's velek, ne pedig utánok siessünk közakarattal a' tsinosodásban. Ha így majd nyelvünkön minden szükségest esmerhetünk, fejezze ki, bár száz nyelven sok évi okoskodásait a' külföldi, tsak ott lészen, a' hova mi a' gyors igyekezet által tsekély idő alatt egyetlen egy nyelvünkkel eljuthatánk.

Hazánkknak e' mostani állapotunkra nézve igen boldog helyheztetése valóban nagy könnyebbségünkre fog válni, 's talán reménységünk felett való szerentséknre; mivel ha egyszer kellemetessé leend anya nyelvünk az országunkban tartozkodó jó idegenek előtt, sajátjaikat, tulajdon nyelvünkre szívesen fogják változtatni, mellyet már eddig is tapasztalni szerentsékn van, 's így méltán számot tarthatunk azon kívánatos következésre, hogy valaha országunk lehet minden Tudományoknak Egyetemsége.

De vajjon mitsoda tudományokat kellene leg előbb is nyelvünkre változtatni? Azokat gondolom én, mellyeknek tanulásában legfoghatósb részét fiatal éltünknek elpazaroljuk, 's mellyeknek sikere tsak az az egyetlen egy, hogy Deákül szóllani megtanulunk, vagy tán, fájdalom! az sem — 's ezen idegen, 's régi kiholt nemzetnek nyelvén erőltetjük magunkat szándékunk kifejezésére, mellyet előbb, 's szerenesésbb módon elérhetnénk a' honnin, ha annak kényyéért, ezen nyelvnek tanulósa nem szorulna számkivetésbe. — Boldog Nemzet! melly tsak a' magadéidnak örülsz, 's nem szívod természetedbe az idegen ízlést. Ezen teteddel még te előbbre mindenkor, mig mi egy mostoha

nyelvnek tanulásában töltjük legelevenebb képzelődéseink idejét, hogy azon erőltetve fejzezhessük ki gondolatunk árjait, a' tulajdont, 's velünk szülöttet elégtelennek, 's pallérozatlannak állítván.

És valjon óhajtasom fontosságát igazán meggondolván, nem volna e' méltó ezen mostoha nyelvnek eltörlése? 's ez meglévén, mennyivel nagyobb kiterjedése lenne hazai nyelvünknek? Anyánk emlőitől eltiltatván, már ott anya nyelvünk némelly hangzására kised hallásunk reá szokott; dajka kézre kerülvén gagyogni kezdjük, nevelő kéz alá jutván, már a' mindennapi szükségeseket nevezni tudjuk, nevelkedvén, ez is bennünk nagyobb gyökeret ver, 's midőn ekkor, tellyes buzgósággal kellene a' már serdülő ifjút anya nyelvünk tudományára fogni, mi félbe szakasztjuk, 's ebben tovább nevelkedni nem engedjük; sőt vissza teszszük ötet egy idegen dajka kézre, 's feselni kezdő esztét még terhesebb gyermeki homályban sinlődtetjük. Ezen új homályból egész hat esztendő alatt nyilik meg tsak azon képzelete, mellyre a' szorgalmatos, és szüntelen való oktatás, és nógatás olly érthetlennül bajlódva segíti. Ha azon serdülő ifjút, honni nyelvünk tanulására vezérelnénk, olly buzgó igyekezettel, és szinte azon szép renddel, mellyel most a' Deák nyelvre taníttatik, 's ugyan annyi esztendőket szerelmes nyelvünk tanulására fordítván, a' Földleírás, a' világ történetei, a' természet leírás, az ékesen szólás, a' kényes versezés nemeiben gyakorolnánk, melly bőség nyilnék meg előttök! Született nyelvünkön bizonyára olly nagy előmenetelt reménylhetünk, hogy ezen nevendék ifjúság is már gyönyörködtető hájt, és szív emelő örömet okozand hajlékony nyelvünk könnyű helyheztetésével, 's már ekkor kifeszelvén homályából a' gyakorlott gyenge ész, böltshöz illő érett gon-

dolatokat teremt, 's olly dolgokat fesseget, mellyeknek fényre hozhatása lángítja az emberi észet, és boldogabb, jövendőt és könnyebb pályát ígér, ezen bizonyos múlandóságban. — Ekkor fogja kiki által látni, hogy erősebb alapon lévén építve tudományunk, 's nagyobb fényt nyerve nemzetünk, nem panaszolhatja hazánkfia, hogy a' külföld előtt esmeretlen tengünk.

Melly szerentsés következéseket szüljön tulajdon nyelvünknek buzgó ragadása ki ki előre láthatja, ha azt, az eddig szokásban volt deák nyelv tanulásunk egyenlő állapotjában helyheztetjük ketség kívül, ez leszen ekkor fő tudományunk, mellynek általa ugyan azon nyomokba, és tisztségekbe léphetni. Magunk, és sok ezer külföldi, kik édes hazánkban élnek, vagy élni ide vágnak, anya nyelvünket szükségesnek látván lenni életünk boldogabb fenn tartására, kész erővel ragadjuk azt, sőt még az idegenek is iparkodnak velünk vetélkedni annak erősb, és mélyebb meg foghatásán. Melly nagy kiterjedése leszen ekkor nyelvünknek bizonyossá tehet, ha ki jól tudja számát tanuló helyeinken meg jelenő, külömbféle idegen nyelven szöλλő temérdek ifjúságnak.

De fájdalom! bár ezeket minden által látja; mégis sehol nem találni annyi ellenvetést, mint édes hazánk boldogságának elő mozdításában, sehol olly sok üres szóvitásbeli vetélkedéseket, mint ennek igaz javára tzelző nemes igyekezetekben, sehol olly sok gyenge 's hijános vélekedéseket, mellyek kitsínységekkel akarják ezen nagy egészt megghatni. Óh tegyük félre már egyszer mind ezeket, 's kezdjük igazán tanulni nyelvünket. — Nem szükség azért egészen megvetni az idegen nyelveket, tsak jobb leszen azoknak tanulására fordítani a' külön órát, mellyben eddig mint számkivetésben anya nyelvünket lankadva tanulni kénytelenít-

tettünk; elég léssen, ha magunknak az idegenekben annyi előmenetelt szerezhettünk, hogy értelmét magyarázni elegendők lehetünk, a' rajtok való szóllás úgy is természeti hajlandóságunknak, 's könnyűségünknek leg főbb ajándéka.

Nyúljon bár a' hazáját szerető, 's nyelvének örök virágzást ohajtó hív hazafi akár melly eszközhöz, 's akarja természeteni szűk táj sorította nyelvünket, semmi ingerrel sem megy tovább a' határ széleknél; de ezen mód által, mellynek elérése nehéz ugyan, de az egy akarat meggyőzvé az akadályokat, villám szárnyakon repdes anya nyelvünk még a' meszsze vidékeken is.

Rajta tehát szerelmes nemzetem! itt az idő! itt a' tzel mellyet olly mindenféle mellékes úton elérni óhajtunk — nála vagyunk; — ne legyen semmi más változás sem az oktatókban, sem a' tanítás módjában, csak egyedül az, hogy a' mit eddig a' Deák, most azt szerelmes nyelvünk elő mozditására fordítsuk, és használjuk, Törjünk jeget, 's mi legyünk azon boldogok, kik alatt a' magyar új világ felderüljön. — Van még meleg vér láng szívünk körül, buzogva forrjon ez hazánkhoz, ne engedjük ezen ditsőséget maradékainknak, midőn elég erőnk, 's tehetségünk vagyontalpra állítására, tellyesítsük mi ezt, 's boldog jövődők az egész hazában egy formán hirdessék e' ditséretes tettünket, és ha majd a' Kárpát bértzekén túl is a' magyar lant zendül örömtelve sűgja egy szent ihlelés, hogy ditső nemzetünk e' boldog vidékeken örökösül.

Márfy József.

Nevelő.

H a z á n k s o r s a.

*Hogy ha hazánk sorsát igazán fontolva tekintjük
 Meg kell esmérnünk, nem tsuda! hátra vagyon.
 Mert mikor egy böltsünk nyujt tsak formára tanátsot
 Ellene már fegyvert ránt Török, és az Orosz.*

A' N a g y s á g.

*Nem nagy, bár létét nagy ösöktől nyerte, ha nintsen
 Érdeme: kétszer nagy, hogy ha van érdeme is.*

A' t s á b í t ó h o z.

*Nem tsal meg szép szád 's bájló forgása szemednek,
 Esmérlek; horgász vagy te, halász vagyok én.*

M i n d e n k é p b a j.

*Hogy Lillát szeretém, sok szép ki gunyolta szerelmem,
 Sok szépet szeretek, 's most, Lila gúnyol azért.*

M. J.

K é r d é s.

*Meg lehetne e' azt fejteni; honnan jö? hogy valamint a' deák és
 német nyelvben, úgy a' magyarban is a' d betű, futurumnak,
 jövendőségnek jele.*

R e j t e t t s z ó.

*Benne pap, ip, pipa, söt papa, pír, pár, pápa is ékkel;
 Van, ri, ír, ír 's píp, ha vad, oh úgy fuss az egésztől.*

A—n.